

ไปเที่ยว...ไปดู...แม่น้ำโขงแล้ง

Tourism when Mekong runs dry.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ (Sunee Leopenwong)^{1*}

บทคัดย่อ

ภาวะโลกร้อนส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะความแห้งแล้ง ในปี พ.ศ.2553 แม่น้ำโขงประสบกับภาวะโลกร้อนจนทำให้เกิดปัญหาวิกฤติแม่น้ำโขง แต่กลับเป็นโอกาสทางการท่องเที่ยวที่ทำให้ได้สัมผัสกับสายน้ำอย่างใกล้ชิดมากขึ้น

แม่น้ำโขงเกิดจากการละลายตัวของธารน้ำแข็งในมณฑลชิงไห่ ในเขตจีนและทิเบต ไหลผ่านจีน พม่า ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ความยาว 4,909 กิโลเมตร ผ่านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีวัฒนธรรมต่าง ๆ มากมาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง เช่น ดินแดนสิบสองปันนา แม่น้ำโขงผ่านเข้ามาในเขตอีสานของไทย เริ่มจากเชียงคาน เมืองท่าค้าขายในอดีต ที่นักท่องเที่ยวขึ้นชมในปัจจุบัน แก่งคุดคู้ การร่อนทองในเขตอำเภอสังขุม ร่องรอยประวัติศาสตร์ในเขตอำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอท่าบ่อ และตัวเมืองหนองคาย แหล่งโบราณคดีบ้านโคกคอน เวียงคุก อำเภอท่าบ่อ พระธาตุท่าอุเทน ชุมชนไทแสก ไท้อ้อ อำเภอท่าอุเทน ตัวเมืองนครพนม ซึ่งมีบ้านเรือนแบบโคโรเนียนทั้งตงาม พระธาตุพนม พระธาตุเรณูที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน แก่งกระเบาที่เดินเที่ยวได้ถึงกลางแม่น้ำโขงยามแล้ง วัดสองคอน โบสถ์คริสต์ที่สวยงาม ผาแต้ม และภูสระดอกบัว แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ และเกาะดอนตาลที่พบหลักฐานวัฒนธรรมดองซอนของเวียดนาม ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของชุมชนสองฝั่งโขงที่เชื่อมโยงกันมายาวนานผ่านแก่งสะพือ ที่อำเภอโขงเจียม อุบลราชธานี ก่อนเข้าไปในลาว ขยายตัวกว้างขึ้นเป็นน้ำตกคอนพะเพ็ง ก่อนเข้าเขตกัมพูชา การท่องเที่ยวลุ่มน้ำโขงยามแล้งที่เกิดเกาะแก่งและหาดทรายมากมาย จึงเป็นสิ่งที่ควรต้องมีการจัดการ

^{1*} รองศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

* ก้าวเรือนกระจก เป็นตัวดูดซับความร้อนในชั้นบรรยากาศของโลก

ให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง และพัฒนาเพิ่มแรงดึงดูดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น เพื่อโอกาสทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในยามแม่น้ำโขงแล้งต่อไป

Abstract

Global warming results in many changes especially the dryness. In 2010 Mekong River faces with global warming cause Mekong crisis but there's many opportunity for tourism at least the tourist can closely river more than the past.

Mekong River consisted the melting of glaciers from Qinghai of China and Tibet flowed through China, Lao PDR., Thailand, Cambodia, and Vietnam with the length 4,909 kilometers. Moreover, Mekong River also consisted of the diversity of ethnicity became the famous tourist attraction such as Xi shuang ban na. It flowed into Northeastern of Thailand, started from ChiangKhan, Loei where is the port trade in previous time, and now become the famous place. More attraction along Mekone River for example: The screen gold activity in Amphur Sangkom, Traces of history in Amphur Srichaingmai, Thabor and Muang Nongkai. Archaeological resources at Ban Kokkorn, Ban Viengkook Amphur Thabor. Tha Utain relics, Tai-sak and Tai-yho ethnic group in Amphur Tha Utain. And about Muang Nakornphanom, there's many colonial buildings. Phathat (relics) Phanom and Phathat Renu that is the deferential. Kaeng kabao that can walk along closely Mekong when it runs dry. Wat Songkorn where is the beautiful church. Prehistoric painting in Pha Tam and Phu Sadokbua National Park. Ko Dontan that find out Dong Zon (Vietnam) cultural evidence that showed the relationship of communities of both sides through Geng Sa-puu in Amphur Khongjiem Ubonratchathani and going into Lao PDR, expanding to Kornphapaeng Waterfall before going into Cambodia once again.

Mekong Tourism when it runs dry that makes many small islands and beaches so it should be managed to provide a link with nearby tourist attraction for increasing tourism economic opportunity when Mekong runs dry afterwards.

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว, แม่น้ำโขงแห้ง

Keywords: Tourism , Mekong runs dry

ปรากฏการณ์ ก๊าซเรือนกระจก* (greenhouse gases) ซึ่งเกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อน ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิของโลกเท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งส่งผลต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหมดบนโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในอดีตปริมาณก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศของโลกค่อนข้างคงที่ซึ่งทำให้อุณหภูมิของโลกไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่หลังจากปฏิวัติอุตสาหกรรม โลกมีการใช้พลังงานความร้อนมากขึ้นทำให้ปริมาณก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และส่งผลให้อุณหภูมิโลกสูงขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน ผลกระทบจากภาวะโลกร้อนที่เห็นได้ชัดเจนในขณะนี้คือ การละลายของน้ำแข็งที่ขั้วโลก ซึ่งจะทำให้ระดับน้ำทะเลเพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลก ส่งผลให้สิ่งมีชีวิตหลายชนิดปรับตัวไม่ทัน การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศอาจทำให้เกิดพายุที่รุนแรงขึ้น ตามด้วยภาวะแห้งแล้งที่ยาวนาน(อัล, 2551) เกิดภัยธรรมชาติต่างๆ ทั้งพายุ ฝน พายุคะนอง ไฟป่า น้ำท่วม และน้ำแห้ง เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นทั่วโลก แม้ว่าทั่วโลกจะมีความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในการสร้างความร่วมมือเพื่อลดภาวะโลกร้อน กันมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถลดปัญหาภาวะแห้งแล้ง ความแล้งร้อนยังคงปรากฏให้เห็นได้ทั่วโลกแม่น้ำโขงที่เคยมีปริมาณน้ำจำนวนมากก็แห้งแล้งไปด้วยเช่นกัน แม่น้ำโขงเคยมีการท่องเที่ยวกันมายาวนานเมื่อแห้งลงแล้วยังจะมีโอกาสทางการท่องเที่ยวอยู่อีกอย่างไร

รู้จักแม่น้ำโขง

แม่น้ำโขงเริ่มต้นจากจีนในมณฑลชิงไห่และทิเบต เหนือระดับน้ำทะเล 5,000 เมตร (ต้นกำเนิดเดียวกันกับแม่น้ำสาละวินและแยงซี) เกิดจากการละลายตัวของธารน้ำแข็ง มีความยาวเป็นอันดับ 10 ของโลก คือ 4,909 กิโลเมตร (ประมาณ 2,000 กิโลเมตรอยู่ในประเทศจีน) มีปริมาณน้ำมากมายนมหาศาล โดยเฉลี่ย 475,000 ล้านลูกบาศก์เมตร

ต่อปี ทำให้มีพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมดราว 804,381 ตารางกิโลเมตร ไหลผ่าน 6 ประเทศ คือ จีน พม่า ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนาม เป็นแม่น้ำที่มีชื่อเรียกมากมาย ตอนเริ่มต้นในทิเบต เรียก **แม่น้ำต้าจู่** (Dza Chu River) =แม่น้ำหิน) ช่วงผ่านยูนนานของจีน เรียก **แม่น้ำล้านช้าง** (Lancang Jiang =ไหลเชี่ยวกราก) ไหลผ่านภูมิภาคที่เป็นหุบเขาสูงชัน กระแสน้ำไหลเชี่ยวกรากและรุนแรง ผ่านลาวและไทย ลาวเรียก แม่น้ำของ ขณะที่ไทยเรียก แม่น้ำโขง (Mekong) ช่วงแม่น้ำโขงจะออกจากลาวเข้าสู่กัมพูชา เป็นช่วงที่แม่น้ำโขงกว้างมากที่สุดถึงเกือบ 20 กิโลเมตร มีปริมาณการไหลของน้ำมหาศาล โดยเฉพาะ บริเวณน้ำตกคอนพะเพ็ง (The Khone Fall) ซึ่งมีความกว้างราว 12 กิโลเมตร มีความสูง 8 เมตร และมีปริมาตรของน้ำต่อวินาที คิดเป็น 8 เท่าของปริมาตรน้ำที่ไหลผ่าน น้ำตกไนแองการา (Niagara Fall) น้ำตกที่ใหญ่ที่สุดในอเมริกาเหนือ เมื่อลงไปถึงพื้นที่ราบในกัมพูชา เรียก ตนเลธม (Tonle Thom = แม่น้ำใหญ่) ทำให้เป็นทะเลสาบน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเมื่อผ่านเวียดนาม เรียกว่า กิวลอง (Cuulong = มังกรเก้าตัว) ขณะที่แยกตัวออกเป็นแม่น้ำสายต่างๆหลายสาย เกิดเป็นดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ก่อนไหลออกสู่ทะเล (โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549)

ด้วยความยาวของแม่น้ำที่ไหลผ่านประเทศต่างๆถึง 6 ประเทศ ผ่านภูมิภาคต่างๆจากเขาสูงชันถึงพื้นราบ ปริมาณน้ำที่มากมาย ทำให้มีความหลากหลายทางด้านต่างๆทั้งลักษณะภูมิประเทศ วัฒนธรรมของผู้คนชาติพันธุ์ต่างๆมากมาย ความหลากหลายทางธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ จากการสำรวจพันธุ์ปลาในแม่น้ำโขงพบว่า มีเกือบ 1,300 ชนิด และมีปลาน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในโลก คือ ปลาบึก ปลาช่า หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า โลมาน้ำจืด หรือ โลมาอิระวดีนั่นเอง (โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549)

ด้วยความยิ่งใหญ่และความหลากหลายของทรัพยากร แม่น้ำโขงจึงเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนให้ความสนใจเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำโขง ตั้งแต่อดีตต่อเนื่องกันมายาวนาน ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคประวัติศาสตร์ ยุคสมัยล่าอาณานิคมจนถึงยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนริมฝั่งโขงที่เคยอยู่กันอย่างสุขสบาย เริ่มถูกรุกล้ำตามกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เกิดการเอาเปรียบและตัดทอนประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การรุกล้ำพื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนที่ไม่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ การผลิตแบบอุตสาหกรรม การเกษตร การสร้างแหล่ง

ผลิตพลังงานเพื่ออุตสาหกรรมทุนนิยม และความพยายามในการพัฒนาแม่น้ำโขงให้เป็นเส้นทางเดินเรือพาณิชย์ จนเกิดการลงนามใน ‘สนธิสัญญาเพื่อการเดินเรือพาณิชย์โดยเสรีในแม่น้ำโขง’ ระหว่างจีน พม่า ลาว และไทย เพื่อเปิดการติดต่อเดินเรือพาณิชย์ระหว่างกันในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นผลให้เกิดการระเบิดเกาะแก่งและดินดอนต่างๆในแม่น้ำโขงที่เป็นอุปสรรคในการเดินเรือสินค้าจาก เชียงรุ่ง (ชายแดนจีน) เข้าสู่อำเภอเชียงแสนของไทย ในขณะเดียวกันนั้น จีนได้เล็งเห็นประโยชน์ในการผลิตพลังงานจากแม่น้ำโขง จึงมีแผนสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงไว้ถึง 8 แห่ง เขื่อนขนาดใหญ่ที่สุดคือ เขื่อนเซียวหวาน (Xiaowan) ความสูง 300 เมตร กำหนดสร้างเสร็จในปี 2555 เขื่อนที่มีผลต่อปริมาณน้ำก่อนเข้าสู่ลาวและไทยคือ เขื่อนจิงหง (jing hong) นอกจากการสร้างเขื่อนในจีนแล้ว ทั้งในไทย ลาว และเวียดนามก็มีการสร้างเขื่อนในประเทศกันลำนํ้าสาขาที่ไหลสู่มแม่น้ำโขงด้วยเช่นกัน(อัศวพงษ์,2551) เหล่านี้ล้วนมีผลต่อปริมาณน้ำในแม่น้ำโขงให้มีปริมาณลดลงอย่างต่อเนื่องในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา

การเดินทางของแม่น้ำโขง

แม่น้ำโขงเริ่มต้นจากธารน้ำแข็งบนภูเขาสูงในทิเบต ผ่านพื้นที่หุบเขาสูงชันในจีน ผ่านมณฑลชิงไห่ เข้าแคว้นเสฉวน ลุ่มมณฑลยูนนาน แล้วไหลทอดยาวผ่าน เชียงรุ่ง เส้นกั้นพรมแดน พม่า-ลาว แล้วไหลมาแบ่งเขตแดน พม่า-ลาว-ไทย ที่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ผ่านอำเภอเชียงแสน เชียงของ ของไทย (ตรงข้ามกับเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้วของลาว) แบ่งพรมแดนไทย-ลาว จนถึง ผาได ที่อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย (ตรงข้ามเมืองปากลา ของลาว) แล้วไหลเข้าสู่แผ่นดินลาว แล้วออกมาเป็นเส้นกั้นพรมแดนไทย-ลาว อีกครั้งที่ปากแม่น้ำเหือง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย (ตรงข้ามกับเมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี ของลาว) แล้วไหลผ่านจังหวัดเลยหนองคาย นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี แล้วเข้าไปในลาว เขตสี่พันดอน ไหลผ่านไปเป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่เรียกกันว่า คอนพะเพ็ง เป็นเขตแดนต่อเข้าไปสู่กัมพูชา เป็นทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ แล้วไหลออกดินแดนสามเหลี่ยมปากน้ำโขง ที่โฮจิมินห์ของเวียดนาม(โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,2549)

การเดินทางที่ยาวไกลของแม่น้ำโขง ทำให้มีผู้คนเดินทางท่องเที่ยวล่องโขงกันมาเป็นเวลายาวนานแล้วเช่นกัน เริ่มต้นจากร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์ยุคก่อน

ประวัติศาสตร์ ยุคประวัติศาสตร์ การตั้งชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ จนถึงการเดินทางสำรวจทรัพยากรของมนุษย์ในยุคปัจจุบันเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ สำรวจเส้นทางคมนาคมขนส่งเพื่อลำเลียงทรัพยากรป่าไม้ แร่ธาตุ จากแผ่นดิน สำรวจเส้นทางค้าขาย สำรวจปริมาณน้ำ สร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ ผลิตรกระแสไฟฟ้า ระเบิดเกาะแก่งเพื่อเดินทางค้าขาย ติดตามด้วยการท่องเที่ยว การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขง ไม่ได้ถูกแบ่งปันประโยชน์ด้วยสำนึกของคุณธรรมอย่างในอดีต ประกอบกับภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้นทั่วโลก ส่งผลให้แม่น้ำโขงซึ่งเคยงดงามร่ำรวย และร่าเริง กลับแห้งแล้ง และเศร้าซึม ทรัพยากรในสายน้ำลดลงทั้งขนาดและปริมาณ จากการสอบถามชาวบ้านในเขตรัตนวาปี ชุมชนริมแม่น้ำโขงที่มีชีวิตอยู่กับสายน้ำโขง บอกเล่าข้อมูลว่า “ปีนี้แล้งมากใน 40 ปีที่เห็นมา” “จับปลาได้ง่ายขึ้นได้มาก เพราะน้ำมันน้อยลง แต่ก็เป็นปลาตัวเล็กๆ ขายไม่ค่อยได้ราคา”

การเดินทางของผู้คนเข้ามาในกลุ่มน้ำโขง

ความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มน้ำโขง ทำให้เป็นแหล่งรวมของชุมชนต่างๆ ที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ตั้งแต่ต้นน้ำสู่ปลายน้ำโขง และด้วยเวลาที่ผ่านไปยาวนาน จนสมัยล่าอาณานิคมจากปากฝั่งยุโรป ที่เข้ามาปกครองดินแดนในแถบนี้จนทำให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรม ทั้งในภาษา อาหาร และอาคารสิ่งก่อสร้าง ประวัติพัฒนาการของกลุ่มน้ำโขงจึงเป็นพื้นที่ที่มีเรื่องราวน่าสนใจสำหรับค้นหา เป็นเสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว พวกกันเดินทางเข้ามาเพื่อค้นหาเรื่องราวต่างๆ ในกลุ่มน้ำโขง

เริ่มตั้งแต่แหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมตามลุ่มน้ำโขงคือ สิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ในจีนซึ่งเป็นที่อยู่ของ คนไทลื้อ ที่มีวิถีวัฒนธรรมความเป็นอยู่หลายอย่างใกล้เคียงกับคนไทยในชนบท โดยเฉพาะภาษาและอาหารพื้นเมือง แม้ว่าการแต่งกายจะค่อนข้างไปทางชนเผ่าดั้งเดิมของจีนมากกว่า ดินแดนแห่งนี้จึงมีบทบาทสำคัญที่ทางจีนจัดการไว้ให้เป็นที่รองรับนักท่องเที่ยว ทำรายได้มากมายมหาศาล เป็นที่พึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีโอกาสได้สัมผัสกับ งานช่างฝีมือ การเขียนอักษรไทลื้อ อาหารและการแสดงโดยเฉพาะที่บ้านสวนหม่อม และหากเดินชมเมือง นักท่องเที่ยวก็ยังมีโอกาสได้สัมผัสกับบรรยากาศของตลาดจำหน่ายสินค้าพื้นบ้านไทลื้อ และทุ่งนา ตลอดจนแปลงเกษตรในระบบอุตสาหกรรมใหม่ได้ด้วย

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในอดีตมีประวัติศาสตร์การต่อสู้อยาวนาน บางช่วงเป็นส่วนหนึ่งภายใต้การปกครองของเชียงใหม่ บางช่วงอยู่ใต้การปกครองของพม่า และจีน สลับเปลี่ยนกันไปมา ทำให้มีการอพยพโยกย้ายกันเข้าไปอยู่ในลาว และตอนเหนือของไทย ในปัจจุบัน เช่นที่จังหวัดน่าน เช่นเดียวกับอีกหลายกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งดำ ไทพวน ไทลื้อ ไทแสก และผู้ไท และด้วยเหตุที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้อย่างเข้มแข็ง จึงเป็นจุดดึงดูดสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการท่องเที่ยวปัจจุบัน แต่ชุมชนต่างๆนี้กำลังถูกรุกล้ำวงเกินอัตลักษณ์ของตน หลายส่วนถูกนำมาเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว พื้นที่ทำกินถูกใช้เป็นพื้นที่เกษตรอุตสาหกรรม วิธีการดำเนินชีวิตถูกกำหนดด้วยระบบความคิดของการสร้างเมืองแบบใหม่ แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวตามลุ่มน้ำโขงก็ยังคงมีเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปค้นหาเรื่องราวของธรรมชาติและวิถีชุมชนอยู่เสมอ และนับวันความรู้เกี่ยวกับแม่น้ำโขงก็ชัดแจ้งขึ้นเรื่อยๆ แต่ความรู้เหล่านั้นอาจจะจะเป็นความรู้ที่ได้รับรู้ด้วยความ เสียหาย หากไม่เร่งสร้างความตระหนักในคุณค่าของสำคัญของ แม่น้ำโขง ที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ไว้ให้มนุษย์

ไปเที่ยวไปดู..แม่น้ำโขงแสง

เมษายน 2553 ความตื่นตัวเกี่ยวกับวิกฤติแม่น้ำโขง เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ปริมาณน้ำในแม่น้ำโขงในปีนี้น้อยลงอย่างเห็นได้ชัด ส่งผลกระทบต่อการเดินทางของ คนริมโขงพอสมควร การทำมาหากินลำบากขึ้น มีชุมชนมากมายที่ตั้งหลักปักฐานเป็น บ้านเมืองรุ่งเรืองมาแต่อดีต โดยอาศัยสายน้ำโขงแล้วเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญ แบบโลกาภิวัตน์ บ้านเมืองริมโขงเหล่านี้ ลดบทบาทความสำคัญของการเป็นเมืองหลักลง เชียงคาน สังกม(ร้อนทอง) ศรีเชียงใหม่ เวียงคุก ท่าบ่อ พระธาตุหล้าหนอง รัตนวาปี เหลือร่องรอยเมืองเก่าแก่ริมโขงกับความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย อบอุ่นของชุมชน แต่เมื่อ กระแสการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism กำลังแทรกเข้ามาอยู่ในความนิยมของนัก ท่องเที่ยว ความเก่าแก่ดั้งเดิมซึ่งถูกทอดทิ้งมานาน กลับมาอยู่ในความสนใจอีกครั้ง เช่น เมืองเชียงคาน ที่นักท่องเที่ยวหลังไหล่กันเข้ามาเยี่ยมเยือน และใช้เวลาพักผ่อนกับความ งามง่าย และธรรมชาติที่งดงามตามธรรมชาติ...

เชียงคานเป็นเมืองหนึ่งที่เป็นศูนย์กลางการค้าของสองฝั่งไทย-ลาว เมืองเชียงคานเก่า มีร่องรอยของโรงเรียน โรงแรม และโรงหนัง (โรงภาพยนตร์) ซึ่งมีอยู่ถึง 3 แห่ง ปัจจุบันบางแห่งถูกทิ้งร้าง และบางแห่งถูกปรับเปลี่ยนเป็นร้านค้าแฟ (เครื่องดื่มยุคโลกาภิวัตน์) โรงเรียนที่ปรากฏร่องรอย เป็นโรงเรียนสอนภาษาจีน (ยังมีป้ายเขียนบอกไว้หน้าอาคารที่ปิดตัว) เป็นเครื่องยืนยันถึงความรุ่งเรืองทางการค้าขาย ซึ่งเป็นสิ่งควบคู่กับคนจีนมาโดยตลอด จนปัจจุบันของกินเลิศรสที่นักท่องเที่ยวต้องซื้อหามาทานกันอย่างหนึ่งคือ ซาลาเปา คนเชียงคานเล่าว่า คนฝั่งลาวจะเข้ามาจับจ่ายซื้อหาสินค้าและดูหนังที่เชียงคาน (ปัจจุบันก็ยังเห็นลอยเรือข้ามมาอยู่ และยังคงมีตลาดนัดไทย-ลาว สัปดาห์ละครั้ง คนเชียงคานพูดภาษาอีสานสำเนียงหลวงพระบาง เช่นเดียวกับคนทางฝั่งลาว เพราะคนทั้งสองฝั่งต่างเป็นลูกหลานญาติมิตรกันมาแต่อดีต ปีนี้แม่น้ำโขงแห้งลง ทำให้ต้องเดินทางขึ้น-ลง ทำเรือลำบากขึ้น ต้องเดินไกลและใช้แรงมากขึ้น การขนส่งสินค้ายากขึ้น แต่ความแห้งแล้งของแม่น้ำโขงกลับทำให้ **แก่งคุดคู้**มีพื้นที่มากขึ้น นักท่องเที่ยวจึงมีพื้นที่เดินออกไปป็นป่าไชดหิน ตั้งท่าถ่ายรูป และลงไปเดินและแช่น้ำเล่นได้มากขึ้น ความแห้งแล้งของแม่น้ำโขงช่วงนี้จึงไม่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวมากนัก

เลาะเรื่อยเลียบบน้ำโขงลงไปผ่านอำเภอปากชมไปทางอำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย ผ่านบ้านคกเลาซึ่งเมื่อก่อนต้องคอยขี้บอกกันให้ดูก้อนหินรูปสัตว์ลึกลับขนาดใหญ่ อยู่ข้างทางต่อมาชาวบ้านได้เอาผ้าเอาหลังคามาปิดบังสายตาไว้ แต่ตอนนี้บ้านเมืองเจริญขึ้น หินก้อนนี้เลยไม่ค่อยเป็นที่น่าสนใจนัก แม่น้ำโขงตอนนี้มีตลิ่งสูงชัน เพราะเลาะตามร่องเขา น้ำโขงแห้งจนบางแห่งมองเห็นท้องน้ำชัดเจน ตามโขดหินที่ไหลขึ้นมาพันน้ำเป็นเวลานานจนมีต้นไม้ต้นหญ้าเกิดเกาะแก่งจนเป็นพุ่มเขียวอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะ **ต้นไค้** ที่จะเติบโตขึ้นมาทุกครั้งที่น้ำแห้งลง เป็นไม้ครึ่งบกครึ่งน้ำที่มีความทนทานสูงมาก น่าจะลองนำมาปลูกริมฝั่งน้ำกันตลิ่งพัง ตลิ่งตามแนวน้ำโขงช่วงนี้ มีการพังหลายของฝั่ง บริเวณบ้านหาดเปี้ย **บ้านคกไผ่** เห็นมีการทิ้งหินกันตลิ่งพังไว้เป็นบางช่วง อย่างไรก็ตามเมื่อน้ำโขงแห้ง อาชีพดั้งเดิมของคนตำบลสังคมก็กลับมาอีกครั้งหลังจากว่างเว้นไปนาน คือ **การร่อนทอง** ซึ่งมักจะอยู่บริเวณร่องน้ำลึก เมื่อน้ำแห้งจึงมีโอกาสร่อนน้ำได้ง่ายและร่อนน้ำแคบลง การร่อนทองนี้มีการร่อนกันทั้งชาวบ้านฝั่งไทยและฝั่งลาว แต่ก็มีกรร่อนหาทองกันบางตาลงไปกว่าสมัยเมื่อสิบกว่าปีก่อนมาก อาจจะเป็นเพราะต้องฝากรายได้ไว้กับโชคชะตาซึ่งไม่แน่นอนเท่าไปขายแรงงานในระบบเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัตน์ ในช่วง

บ้านหนอง ต่าบลบ้านม่วง ก่อนเข้าสู่อำเภอ เคยมีการสำรวจพบแมงกะพรุนน้ำจืด ในสายน้ำโขง แต่ปีนี้อากาศไม่หนาวเย็นและอุณหภูมิของแม่น้ำโขงสูงขึ้นเร็วกว่าทุกปี จึงไม่มีใครพบแมงกะพรุนน้ำจืด พื้นที่บริเวณอำเภอสังขม แม้มีที่ราบริมฝั่งค่อนข้างน้อย แต่ที่ราบเชิงเขาก็ดูอุดมสมบูรณ์จึงมีการทำการเกษตรกันมาก จนทำให้มีกล้วยตากเป็นสินค้าเด่นของชุมชน นอกจากนั้นยังมีการนำหินก้อนสวยๆจากลำน้ำโขงขึ้นมาขายสำหรับตกแต่งสวนและบ้านเรือน ซึ่งสมัยก่อนเป็นที่นิยมมาก แต่ปัจจุบันชาวบ้านมีความเข้าใจเรื่องของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จึงเห็นมีกองหินแม่น้ำโขงอยู่เพียงประปรายเท่านั้น แม่น้ำโขงผ่านมาถึงบริเวณหน้าอำเภอสังขม ซึ่งเป็นที่ราบมากขึ้น ท้องน้ำโขงกว้างและน้ำไหลราบเรียบขึ้น เมื่อน้ำโขงแห้งลงจึงเกิดหาดทรายขึ้น เรียกว่า **หาดหน้าอำเภอ** กลายเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในพื้นที่ และผู้สัญจรไปมาที่จะได้แวะนั่งเล่นชมวิวและรับลมเย็นในยามเย็น พบพ่อค้าเร่จากทางเหนือตระเวนขายเสื้อผ้าไปทั่วประเทศบอกว่า “หน้าร้อนมาทางอีสาน สนุกสนานดี และมาแวะเที่ยวหาดนี้เกือบทุกปีในช่วงสงกรานต์ คนอีสานใจดี” นี้คงใช้เป็นจุดขายของการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และบริเวณนี้ก็มียั้งไฟพญานาคให้ชมด้วย จึงมีการจัดทำสถานที่ดูยั้งไฟพญานาคไว้เกือบจะถาวร

เดินทางพลาญดูแม่น้ำโขงตื่นขึ้น มองเกาะแก่งจนเพลิน บางช่วงมองไม่เห็นสายน้ำเลย ซึ่งน่าจะทำให้การเดินทางข้ามฝั่งไทย-ลาว สะดวกง่ายดายจนแทบไม่ต้องใช้พาหนะอื่นใด ความสะดวกที่ห่างไกลสายตาทางการ จึงเป็นจุดที่ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่ามีการลักลอบนำเข้ายาเสพติด ซึ่งก็น่าจะเชื่อได้โดยไม่ต้องวิเคราะห์

เดินทางเลาะเรื่อยลงไปทางหนองคาย ผ่านอำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอท่าบ่อเข้าไปในตัวเมืองเห็นอาคารบ้านเรือนแบบอาคารพาณิชย์เก่าแก่ที่สวยงามอยู่หลายแห่ง ทั้งศาสนสถาน โบราณสถานภายในชุมชนและชายโขง ทำให้ได้เข้าใจถึงความเก่าแก่ของชุมชน ซึ่งตามประวัติศาสตร์ดินแดนแถบนี้ เรื่อยมาตั้งแต่เมืองเชียงคานถึงตัวเมืองหนองคายต่อไปจนถึงเมืองโพนพิสัย ล้วนเป็นดินแดนเดียวกันกับนครเวียงจันทน์ (ตำนานสุวรรณโคมคำ ตำนานสิงหนวัติ และตำนาน**อูร์งคธาตุ** กล่าวถึงการอพยพโยกย้ายของชุมชนตั้งแต่ต้นน้ำโขงจากเชียงรายถึงเลย และหนองคายถึงอุบลราชธานีว่าเมื่อแคว้นหนองหานหลวงและหนองหานน้อยเกิดน้ำท่วม ทำให้ผู้คนโยกย้ายถิ่นฐานมาอยู่หนองคันทะเลือน้ำ ริมฝั่งแม่น้ำโขงในเขตจังหวัดหนองคายและเวียงจันทน์) (ศรีศักดิ์,

2518) ซึ่งในตำนานอุรังคธาตุ เรียกดินแดนแถบนี้ว่า **แคว้นสุวรรณภูมิ** แยกออกจากดินแดนในสกลนคร นครพนม และคำม่วนที่เรียกว่า**แคว้นศรีโคตรบูร** และในพงศาวดารล้านช้างกล่าวถึงเหตุการณ์หลังสมัยพระยาสุริยวงษาธรรมิกราช (เชื้อสายรุ่นหลานพระไชยเชษฐาธิราช) อาณาจักรล้านช้างเกิดการแย่งชิงอำนาจจนต้องแบ่งดินแดนเป็นสองแคว้น คือ หลวงพระบางอยู่ทางเหนือ และเวียงจันทน์อยู่ทางใต้ และแบ่งเขตแดนกันคือ “ตั้งแต่เมืองเชียงคานไปจนถึงแก่งลีผี (คอนพะเพ็งในลาว เขตแดนลาว-กัมพูชา) เป็นเขตของเวียงจันทน์” ความวุ่นวายในนครเวียงจันทน์ก็ยังคงไม่สงบ จนเกิดการอพยพราษฎรส่วนหนึ่งลงไปตั้งบ้านเมืองอยู่ที่จำปาสัก ดังนั้นชุมชนริมฝั่งโขงนับตั้งแต่เชียงคานไปจนถึงนครพนมในสมัยก่อนจึงเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง เรียกว่า เขตสะสม ในระยะเดียวกันนั้นลาวเกิดมีสงครามอีกหลายครั้ง ทั้งความแตกแยกกันของภายในและสงครามระหว่างไทย-ลาว ทำให้เกิดการอพยพโยกย้ายคนลาวเข้ามาอยู่ในดินแดนไทยมากขึ้นและกระจายตัวกันอยู่ไปทั่วจนถึงภาคกลางของไทย

ดินแดนแถบนี้มีหลักฐานของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เช่น การขุดพบแหล่ง**โบราณคดีบ้านโคกค้อน** อำเภอท่าบ่อ ที่พบหม้อดินเผาเป็นชนิดไม่มีสี มีลายเส้นขูด ลายเชือกทาบ พบเครื่องประดับหินแก้ว เศษสำริด กำไล เครื่องมือหิน ขวานหินขัด หัวธนูหิน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีมาก่อนยุคบ้านเชียง และยังพบร่องรอยการถลุงแร่ทองแดงขนาดใหญ่ หลักฐานนี้ทำให้แน่ใจได้ว่า ดินแดนแถบลุ่มน้ำโขงเป็นดินแดนที่มีการตั้งหลักฐานกันมายาวนานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ (ศรีศักร, 2533).

หลักฐานทางโบราณคดี แสดงให้เห็นความรุ่งเรืองของดินแดนลุ่มน้ำโขงว่ามีความเหมาะสมสำหรับการตั้งชุมชนการค้าพบหลักฐานทางโบราณคดีคืออียิปพัฒนาการของชุมชนได้ต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

การท่องเที่ยวตามสายน้ำโขง จึงมีเรื่องราวมากมายให้สัมผัสและเรียนรู้ ทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์โบราณคดี บริเวณศรีเชียงใหม่ถึง เขตอำเภอท่าบ่อ มีซากศาสนสถานยุคทวาราวดีเรียงรายอยู่มากมาย (โดยเฉพาะที่**เวียงคุก** ซึ่งพบพระพุทธรูปหิน ศิลารีก และปราสาทขอมโบราณ กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ (และที่เมืองชายพอง*ในลาว) โดยเฉพาะ เทวรูปฉลองพระองค์ของพระเจ้า

* เมืองทรายพอง คือเมืองเวียงคำ ซึ่งปรากฏชื่อในศิลาจารึกที่หนึ่ง จารึกสุโขทัยความว่า เบื้องตะวันออกเท่าฝั่งเวียงจันทน์-เวียงคำ เป็นที่แล้ว

ชัยวรมันที่ 7 ที่วัดยอดแก้ว ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของเวียงคุกในอดีต และในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาของลาวซึ่งมีพระราชมารดาและพระมเหสีเป็นคนไทยทางด้านนา ก็ได้มาบูรณะพระธาตุบังพวน ศาสนสถานต่างๆ เหล่านี้ให้การเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะล้านช้างได้เป็นอย่างดี (เวียงคุกยังเป็นปรากฏการณ์หน้าของนครเวียงจันทน์ในสมัยสงครามไทย-ลาว) เมื่อทัพไทย ตี พานพร้าว (ศรีเชียงใหม่) ปะโค และเวียงคุกได้ เวียงจันทน์จึงต้านทานศึกไว้ไม่อยู่

เมืองพานพร้าว (ศรีเชียงใหม่) มีตำนานกล่าวถึงพระราชพิธีราชาภิเษกของพระเจ้าโพธิสารราช(พ.ศ. 2063 - 2090) กับเจ้าหญิงเชียงใหม่ที่จัดขึ้นในนครเวียงจันทน์ ทรงแต่งขบวนขันหมากพร้าว (มะพร้าว) มารออยู่บริเวณนี้จึงเรียกเป็นเมืองพานพร้าว ต่อมา (บริวารเจ้าหญิงเชียงใหม่ติดตามมามากมาย จึงได้ตั้งบ้านเรือนขึ้นอีกสองแห่งให้ผู้ชายอยู่บ้านหัวชาย ผู้หญิงอยู่บ้านกองนาง ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงในปัจจุบัน) ที่เมืองพานพร้าวนี้มีวัดพระเจ้าองค์ตื้อ เป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าองค์ตื้อ เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ หนักประมาณ 12,000 กิโลกรัม (1 ตู) ศิลปะล้านนา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2065 คาดว่าเป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์ของพระนางยอดคำทิพย์ (พระมเหสีของพระเจ้าโพธิสารพระราช มารดาของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช)ซึ่งกษัตริย์เวียงจันทน์ต้องเสด็จมานมัสการทุกเดือน 4 เส้นทางขบวนเสด็จจากวัดท่าคกเรือ ถึง วัดพระเจ้าองค์ตื้อ ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร ได้ชื่อว่า ถนนจรดสวรรค์มาจนทุกวันนี้ (ศรีศักร, 2533).

เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาสราง พระเจ้าองค์ตื้อ เสร็จแล้ว ได้พระราชทานพระเลกวัด และแบ่งเขตแดนให้ เป็นเขตของพระเจ้าองค์ตื้อ ประชาชนที่เป็นบริวารของพระเจ้าองค์ตื้อ ไม่ต้องส่งส่วยสาอากรให้แก่ทางการตั้งปรากฏมรดกศิลปาเลกอยู่จนปัจจุบัน บริเวณเมืองพานพร้าวต่อมาเป็นค่ายพานพร้าว ในสมัยเจ้าอนุวงศ์ได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ วัดหลายแห่งและได้สร้างวัดข้างเฝือก ซึ่งมีหอพระแก้ว ไว้เป็นที่สำหรับถือน้ำพิพัฒน์สัตยา พร้อมทั้งได้สร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง ขึ้นที่ฝั่งวัดข้างเฝือกไปยังเวียงจันทร์ตั้งปรากฏหลักฐานจากศิลาจารึก ณ.หอพระแก้ว เมืองพานพร้าว มีบทบาทสำคัญในสมัยพระเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทร์ และมีพัฒนาการต่อเนื่องมาเป็นอำเภอ ศรีเชียงใหม่ในปัจจุบัน

ในสมัยรัชกาลที่3 คราวศึกเวียงจันทน์ กองทัพไทยได้มาตั้งที่ค่ายบกหวาน ซึ่งอยู่ใกล้แม่น้ำโขง ทหารต้องอาศัยน้ำจากหนองบึงรอบๆนั้น และเรียกชื่อว่า หนองค่าย

ซึ่งต่อมาเรียกเพี้ยนเป็นหนองคาย และเมื่อเสร็จศึกสงครามได้สร้างเมืองใหม่แทนนครเวียงจันทน์ขึ้นที่บ้านไผ่ ริมแม่น้ำโขง ทำหน้าที่ปกครองหัวเมืองลาวล้านช้าง ต่อมาเรียกว่าเมืองหนองคาย บ้านเมืองริมแม่น้ำโขงมีบทบาทสำคัญขึ้นจากการที่เจ้าเมืองฝางซ้ายและขุนนางไทยที่เข้าไปดูแล เช่น เจ้าเมืองจันทบุรี (เวียงจันทน์) อพยพมาบ้านท่าบ่อเกลือ คือ อำเภอท่าบ่อในปัจจุบัน เจ้าเมืองบริคัณทนิคม มาอยู่บ้านหนองแก้ว เป็นเจ้าเมืองรัตนวาปี อำเภอรัตนวาปี ปัจจุบัน และตั้งเมืองโพนแพงเป็นเมืองโพนพิสัย(สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน,2542)

เมื่อตั้งเมืองหนองคายขึ้น จึงได้โปรดให้ตั้ง ท้าวสุวอ เป็น พระประทุมเทวาภิบาล ตำแหน่งเจ้าเมืองคนแรก ต้นตระกูล ณ หนองคาย ในปี พ.ศ.2370 เมืองหนองคายมีความมั่นคงต่อมาจนเริ่มมีการก่อสร้าง โรงพยาบาลแห่งแรกขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2476 โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างจากเวียงจันทน์ ซึ่งฝรั่งเศสนำเข้ามาจากไซ่ง่อน ออกแบบสถาปัตยกรรม “โคโลเนียล” สร้างโดยแรงงานชาวบ้านโดยท้องถิ่น ให้บริการทันสมัยเช่นเดียวกับโรงพยาบาลที่กรุงเทพฯ ทั้งยังมีการจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ทางน้ำ โดย เรือ พยุงเวช ให้บริการตามลำน้ำโขง ตั้งแต่เชียงคานจนถึงมุกดาหาร เป็นเรือพยาบาลลำแรกของแม่น้ำโขง ควบคู่กับโรงพยาบาลหนองคาย (สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน, 2542)

และเรื่อยไปถึงบ้านแพง จังหวัดนครพนมต่อเนื่องไปอำเภอท่าอุเทน อำเภอเมือง อำเภอธาตุพนมและอำเภอหว้านใหญ่ พื้นที่แม่น้ำโขงบริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่ม ดินไม่สูงชันนัก มีการเพาะปลูกพืชไร่กันเป็นส่วนมาก เมื่อน้ำลด แม่น้ำโขงแห้ง ทำให้มีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการปลูกพืชระยะสั้นเช่น ข้าวโพด พริก แตงไทย และผักต่างๆ บ้านไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน เป็นปากน้ำสงครามที่ไหลออกสู่มแม่น้ำโขง เป็นบริเวณที่มีปลาชุกชุม จนชาวบ้านแถบนี้มีสินค้าขึ้นชื่อ คือ ส้มปลาชะโด ท่าอุเทนเป็นบ้านเมืองที่มีร่องรอยความเก่าแก่ แหล่งท่องเที่ยวสำคัญคือ พระธาตุท่าอุเทน และวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะ แสก และ ญ้อ อาชีพที่มากับความเจริญอีกอย่างหนึ่งคือการดูดทราย ซึ่งทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งเกิดอาชีพใหม่ คือ การคัดแยกกรวดทราย และหิน สำหรับการก่อสร้าง ซึ่งทำรายได้ค่อนข้างดี

ก่อนเข้าสู่ตัวเมืองนครพนม จะผ่านบ้านเวินพระบาท ซึ่งมีรอยพระพุทธรูปบาทลักษณะเดียวกับรอยพระพุทธรูปที่ภูพระบาท อุดรธานี เป็นรอยพระพุทธรูปขนาดใหญ่บนโขดหินบนเกาะกลางน้ำโขง เรียกว่า พระพุทธรูปเวินปลา และมิงงานมัสการ

รอยพระพุทธรูปหินปลาในช่วงเทศกาลสงกรานต์เป็นประจำ ซึ่งจะจัดเป็นเทศกาลการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนมได้ต่อไป กระแสน้ำบริเวณเงินพระบาทนี้ มีปลามากมาย การจับปลาน้ำโขงได้มากและเป็นปลาที่มีรสชาติอร่อย โดยเฉพาะปลายอน ซึ่งเมื่อตากแห้งแล้ว ขายได้กิโลกรัมละถึง 200 บาท

เดินทางต่อมาถึงบ้านห้อม อำเภอเมืองนครพนม ซึ่งเป็นพื้นที่ๆจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในเวลาอันใกล้นี้ เพราะเป็นที่ตั้งของสะพาน ไทย-ลาว แห่งที่ 3 ซึ่งกำลังก่อสร้าง เพื่อจะได้ติดต่อค้าขายและท่องเที่ยว ไทย-ลาว ได้อีกเส้นทางหนึ่งในอดีตหมู่บ้านนี้มีบทบาทสำคัญในช่วงที่มีความอ่อนไหวทางการเมืองจนถูกเรียกว่า “บ้านห้อมคอมมิวนิสต์” ชุมชนบ้านห้อมยังคงยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีโดยการจัดงานบุญในโอกาสต่างๆ แสดงถึงความร่วมมือกันในชุมชน โดยเฉพาะงานบุญแข่งเรือ ซึ่งเป็นการแข่งเรือไทย-ลาว ซึ่งจัดกันอย่างยิ่งใหญ่ และจะพัฒนาเป็นเทศกาลท่องเที่ยวต่อไป

เส้นทางริมน้ำโขงช่วงตัวเมืองนครพนม แสดงให้เห็นถึงความเปี่ยมเมืองมั่นคงในอดีตอาคารสถานที่ต่างๆ มีความเก่าแก่และงดงาม ผังเมืองริมน้ำโขงจัดไว้อย่างร่มรื่น เป็นเส้นทางสายหนึ่งที่น่าชมเป็นอย่างยิ่ง อาคารต่างๆมีเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ทั้งทางจังหวัดยังได้จัดเรือท่องเที่ยวล่องลำโขงให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสายน้ำอย่างใกล้ชิดความแห้งแล้งของแม่น้ำโขง ไม่มีผลกระทบต่อตัวเมืองนครพนมมากนัก เพราะเป็นพื้นที่ราบอยู่แล้ว ดังนั้นเส้นทางริมน้ำโขงต่อไปถึงอำเภอธาตุพนม จึงเป็นแหล่งทำการเกษตร มีความอุดมสมบูรณ์และได้รับผลผลิตที่ดี จนถูกใช้เป็นพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธ์พืชผักต่างๆ ทำให้เกิดการใช้สารเคมีมากขึ้นอย่างมากใจ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนในชุมชนมากขึ้นตามระยะเวลาในการผลิต

บริเวณอำเภอธาตุพนมเป็นพื้นที่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานเป็นความสัมพันธ์สองฝั่งโขงจนเรียกได้ว่า “เป็นแผ่นดินเดียวกัน” หลักฐานทางโบราณคดีที่พบชัดเจนได้แก่ ลวดลายและภาพที่สลักบนแผ่นอิฐประดับรอบพระธาตุเจดีย์พระธาตุพนมตอนล่าง เป็นลักษณะเฉพาะตัวต่างจากศิลปะทางจาม มอญและขอม ซึ่งเป็นชนชาติดั้งเดิมหลักฐานทางเอกสารที่สำคัญที่กล่าวถึงคือ ตำนานอุรังคธาตุ ซึ่งกล่าวถึงการเสด็จโปรดชุมชนในลุ่มน้ำโขงและได้ประพรมรอยพระพุทธรูปไว้ในที่ต่างๆ หลายแห่ง อย่างไรก็ตามพระธาตุพนมมีการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์หลายครั้ง และทุกครั้งจะเป็นการร่วม

มือร่วมใจของกษัตริย์และเจ้าผู้ครองนครต่างๆ หลายน แห่งในยุคสมัยนั้นเสมอมา แสดงถึงความศรัทธายึดมั่นในองค์พระธาตุพระพนม จนถึงปัจจุบัน ตามประวัติศาสตร์ดินแดนแห่งนี้เป็นดินแดนศรีโคตรบูรณ มีเมืองมรุกขนคร เป็นเมืองหลักก่อนที่จะมาสร้างเมืองนครพนมบริเวณริมโขง บริเวณนี้จึงเป็นดินแดนอีกแห่งหนึ่งที่มีเรื่องราวน่าสนใจมากมาย และปัจจุบันเป็นแหล่งผลิตมันแกวพื้นเมืองที่มีรสหวานกรอบคือมันแกวสะเพา ซึ่งได้ผลผลิตในช่วงฤดูกาลนมัสการพระธาตุพนม ในราวเดือนกุมภาพันธ์พอดี ลึกเข้าไปจากอำเภอธาตุพนมประมาณ 12 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนครที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมผู้ไทไว้อย่างเข้มแข็ง เมื่อเลียบริมโขงแล้วก็น่าจะแวะเที่ยวเรณูนครด้วยอีกแห่งหนึ่ง

ล่องเรือต่อไปจากอำเภอธาตุพนมจนถึงอำเภอร่วนใหญ่ แม่น้ำโขงตอนนี้ถูกกีดกันด้วยเกาะแก่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้นิยมมากคือ แก่งกะเบา ส่วนหนึ่งไปท่องเที่ยวเพื่อกินหมูหันซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กเรียกว่า หมูกี่ และนำเข้าจากฝั่งลาวเป็นส่วนใหญ่ แม่น้ำโขงช่วงนี้คนในพื้นที่เดินข้ามไปมาระหว่างไทยลาวได้อย่างสะดวก ในช่วงน้ำโขงแล้งเพราะมีเกาะแก่งมากขึ้นเที่ยวเล่นได้มากขึ้น ลงไปเล็กน้อยก็ได้ขึ้นชมกับวัดสองคอน ซึ่งเป็นโบสถ์คริสต์ที่ได้ชื่อว่างดงามทางสถาปัตยกรรมที่สุดในเอเชีย ต่อไปจากอำเภอร่วนใหญ่ไม่นานก็จะถึงทางแยกเข้าสู่บริเวณสะพานมิตรภาพไทยลาวแห่งที่สอง มุกดาหาร ซึ่งเมื่อต้นปี 2553 เกิดปรากฏการณ์พญานาค จนทำให้มีพิธีบูชาพญานาคขึ้นได้บริเวณสะพานซึ่งจะจัดเป็นประจำของจังหวัดต่อไป เรื่องความเชื่อของพญานาคมีอยู่คู่กับน้ำโขงมาตั้งแต่ต้นน้ำในทิเบต จนออกสู่ทะเลที่ดินแถบสามเหลี่ยมปากน้ำของเวียดนาม ซึ่งมีตำนานเรื่องราวที่ต่างกันไปบ้างตามความคิดความศรัทธา แต่ทั้งหมดล้วนมีความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคเช่นเดียวกัน

แหล่งโบราณคดีที่สำคัญริมน้ำโขงอีกแห่งหนึ่งคือ บริเวณผาแต้ม บนภูผาขาม อำเภอโขงเจียม เป็นร่องรอยของพิธีกรรม ซึ่งแสดงถึงการอยู่อาศัยของคนบริเวณนี้ที่อยู่ต่อเนื่องกันมานาน พบได้จากร่องรอยการวางหินและภาพเขียนสีที่มีอายุยาวนานกว่า 2000 ปี และที่เกาะดอนตาล เกาะกลางลำน้ำโขง ซึ่งเคยเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของอำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร แต่ด้วยกระแสการไหลของน้ำโขงทำให้แยกเป็นเกาะกลางแม่น้ำโขง บริเวณนี้พบเนินดิน เป็นที่ฝังศพคนโบราณ และเครื่องมือ หินต่างๆ และสิ่งสำคัญคือ กลองมะโหรีที่ศักดิ์ ขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ตรงกลางหน้ากลอง

มีกบ 4 มุม และตรงข้างมีลวดลายเป็นลักษณะ เรือส่งวิญญาณ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชนของเวียดนาม ปัจจุบันคลองนี้แขวนไว้ที่วัดมัชฌิมาวาส อำเภอดอนตาล และในเขตอำเภอดอนตาลนี้ได้พบภาพเขียนสีที่ผาแต้ม บนภูสระดอกบัว แต่เป็นกลุ่มภาพที่มีขนาดเล็ก ร่องรอยทางโบราณคดีเหล่านี้แสดงถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเดียวกันกับที่พบในฝั่งลาว เช่น ที่ปราสาทวัดพู จำปาสัก จึงเชื่อแน่ว่าชุมชนในอดีตบริเวณนี้เป็นชุมชนเดียวกัน และมีการติดต่อสัมพันธ์กันไปมากับลาวและประเทศเวียดนาม (ศรีศักร, 2533.)

การท่องเที่ยวแม่น้ำโขงแล้ง

ในปี พ.ศ. 2553 วิกฤติแม่น้ำโขงแล้ง ดินแดนชายโขงบริเวณหนองคาย ได้รับผลจากความแห้งแล้งเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น แต่กลับมีโอกาสด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น ร่องรอยประวัติศาสตร์โบราณคดีในพื้นที่สองฝั่งโขงยังคงรอคอยการค้นหา ล้วนน่าตื่นตาตื่นใจ และการลดลงของกระแสน้ำ แม้จะมีผลต่อวิถีชีวิต โดยเฉพาะด้านการเกษตรอยู่บ้าง แต่กลับทำให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาส ใกล้ชิดกับสายน้ำโขงยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมทางน้ำในลำน้ำโขงมากขึ้น ชายโขงเขตหนองคาย เกิดหาดทรายเพิ่มมากขึ้น หลายแห่ง ตั้งแต่หาดหน้าอำเภอสังคม หาดบ้านดอนน้อย บ้านท่ามะเฟือง อำเภอท่าบ่อ หาดจอมมณี อำเภอเมืองหนองคาย ต่อไปถึงหาดสีแก้ว บ้านโพนแพงอำเภอโพนพิสัย หาดอำเภอบึงกาฬ หาดคำสมบูรณ์ อำเภอบึงโขงหลง แก่งกะเบาที่นครพนม และอีกหลายแก่งจนถึงแก่งปากแม่น้ำมูลออกสู่มแม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม ซึ่งกลายเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่ผ่านทางมาพบ

การท่องเที่ยวแม่น้ำโขงจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง และหากมีการศึกษาพัฒนาเพิ่มขึ้นจะค้นพบศักยภาพการท่องเที่ยวแม่น้ำโขงอีกมาก ทั้งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชุมชน การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา ธรรมชาติ ไม่ว่าจะ Slow tourism (การท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบ) หรือ adventure(การผจญภัย) ล้วนรอรับและพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม หลายแห่งมีการจัดเทศกาลประเพณี และการละเล่นระหว่างไทย - ลาว เพิ่มขึ้นจากการแข่งขันเรือยาวในฤดูน้ำหลาก เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ไทย - ลาว ริมโขงให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ในเทศกาลนี้ไม่มีปัญหาความกังวลด้านการเมือง และระเบียบพิธีการเข้า-ออก ซึ่งเคร่งครัดอยู่ตามด่านสากล เป็น

กตिकाที่ยอมรับและปฏิบัติกันมาจนเป็นประเพณี เพิ่มบรรยากาศการท่องเที่ยวด้วย มิตรไมตรีได้อย่างงดงาม เพราะผู้มาร่วมกิจกรรม นอกจากคนในพื้นที่แล้ว ก็จะเป็นคน ลาวที่ข้ามมาร่วมกิจกรรม และถือโอกาสจับจ่ายใช้สอย ซื้อหาสินค้าเครื่องใช้ เครื่องกิน ต่างๆกลับบ้าน ทำให้ท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นแม้หาดต่างๆเหล่านั้นยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวชาวไทยในท้องถิ่นอื่นมากนักแต่ก็มีโอกาสในการพัฒนา เพื่อเพิ่ม ขีดการรองรับท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีในอนาคต การพัฒนาการท่องเที่ยวแม่น้ำโขงจึง จำเป็นต้องมีการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาศักยภาพอีกมาก เพื่อหารูปแบบและกิจกรรม การท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อีกมากมาย ดังนั้นแม่น้ำโขงจะท่วมหรือแล้ง แม่น้ำโขง ก็ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีคุณค่าสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจและการเรียนรู้ของ นักท่องเที่ยวคุณภาพเสมอ

กิตติกรรมประกาศ

ขอบคุณฝ่ายวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันวิจัย และพัฒนา ที่จุดประกายความร่วมมือในการสำรวจวิกฤติน้ำโขงแล้ง จนทำให้เห็นสภาพ การท่องเที่ยวแม่น้ำโขงที่ยังคงมีศักยภาพและมีโอกาสพัฒนาได้อีกมาก ขอขอบคุณศูนย์วิจัย ท่องเที่ยวลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่สนับสนุนข้อมูลเอกสาร และขอบคุณชุมชน ริมโขงทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลสภาพการณ์แม่น้ำโขงและบรรยากาศการท่องเที่ยวในภาวะ น้ำโขงแห้งแล้ง จนทำให้ได้ข้อมูลมานำเสนอในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มูลนิธิ. (2549). **แม่น้ำโขง: จากต่าจู-ล้าน ช้าง-ตนเลรม ถึงก๊วล่อง**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโดยต้าประเทศไทย ศรีศักร วัลลิโภดม.(2533). **แอ่งอารยธรรมอีสาน แฉหลักฐานโบราณคดี พลิกโฉมหน้า ประวัติศาสตร์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน
 _____ (2518) **“อีสานในตำนานอุรังคธาตุ”** พระธาตุพนม วารสารเมืองโบราณ จัดพิมพ์เป็นพิเศษ

- อักรพงษ์ คำคุณ (2551) “จดหมายเหตุฟิล์ม: แม่น้ำโขงจากอิเบตถึงเวียดนามใต้” เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการเรื่อง แม่น้ำโขง “ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมกับกระแสการเปลี่ยนแปลง” 24-25 มกราคม 2551 ณ โรงแรมนครพนมริเวอร์วิว จังหวัดนครพนม จัดโดย มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ร่วมกับมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, มหาวิทยาลัยนครพนม และสมาคมจดหมายเหตุไทย
- อัล กอร์. โลกร้อนความจริงที่ไม่มีใครอยากฟัง (An Inconvenient Truth). คุณากร วาณิชยวิรุฬห์ แปล สนพ. มติชน. เอกสารวิชาการ โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน 2551.
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน, 2542. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.